

Profesor Jiří Vicherek – 70 let

Byl říjen 1989 a na formálně zrušené katedře systematické botaniky a geobotaniky brněnské Přírodovědecké fakulty byli trpěni tři učitelé a čtyři studenti odborného studia. Právě vyšlo nové číslo Preslie a v něm článek k šedesátinám člověka, který byl v 60. letech jedním z hnacích motorů rozvoje československé geobotaniky, toho času však pracoval, nikoliv z vlastní vůle, jako technik zemědělského družstva v zapomenuté víscce na Blanensku. Tehdy to bylo k zlosti, ale už za měsíc se vše obrátilo. Jiří Vicherek (nar. 28. 12. 1929) se mohl vrátit na pracoviště, odkud musel v roce 1975 z politických důvodů odejít. V roce 1990 byl jmenován profesorem a v roce 1991 vedoucím obnovené katedry systematické botaniky a geobotaniky.

Návrat na univerzitu po téměř patnácti letech „exkomunikace“ je těžký, zvláště když člověk nesměl ani publikovat a tak mohl ztrácet motivaci být k amatérské práci ve *scientia amabilis*. Není lehké obnovit zprežhané kontakty, navázat na dřívější projekty a znovu se dostat do centra dění v oboru, který mezitím urazil pořádný kus cesty. Profesor Vicherek však nebyl v žádném případě zahořklý a ve věku, kdy jiní odcházejí do penze, se s novou energií pustil do řešení složitých úkolů.

Na prvním místě to byly problémy organizační, kterým věnoval snad největší část svého času. Hlavním úkolem byla obnova katedry – personální, prostorová, obnova vědeckých projektů, studijních programů i znovuzískání ztracených akreditací. Nebylo lehké obnovit pracoviště po personální strážce, když v celých 80. letech bylo v Brně možné otevřít pouze jediný ročník odborné botaniky a chyběli absolventi. Přibližně polovinu prostorů katedry, včetně pedologické laboratoře, kterou J. Vicherek v 60. letech s velkým nasazením vybudoval, zabraly katedry a lidé s „lepší“ politickým profilem. Že se vše dostalo do normální situace ve velmi krátké době, bylo díky kombinaci příznivého politopadového období s cílevědomým úsilím a pracovním nasazením J. Vicherka. Možná i proto si jubilant tolik cení zakladatele brněnského univerzitního pracoviště prof. Podpěry: kdo by lépe mohl docenit organizační práci Podpěry-zakladatele než Vicherek-obnovitel?

V 90. letech leželo J. Vicherkovi velmi na srdci vědomí kontinuity historického vývoje brněnského univerzitního pracoviště. Inicioval velkoryse pojaté zpracování historie katedry, které na základě podrobného studia historických pramenů provedl V. Vacek, sám zpracoval životopisy některých významných osobností a v seminářích studentům často přednášel o J. Podpěrovi, J. Šmardovi a dalších osobnostech. V pedagogické činnosti zajišťoval přednášky z ekologie a fytoecologie, terénní cvičení z botaniky a vedl semináře. Byl vedoucím několika floristicky, fytoecologicky nebo ekologicky zaměřených diplomových a disertačních prací, z nichž některé dosud probíhají.

Kromě práce na katedře byl J. Vicherek předsedou jihomoravské pobočky České botanické společnosti, členem akreditační komise MŠMT, členem několika komisí pro udělování vědeckých hodností a oborových rad pro postgraduální studium, předsedou oborové rady postgraduálního studia v oboru botanika na PŘF MU v Brně, členem vědeckých rad Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Botanického ústavu AV ČR a Vlastivědného muzea v Olomouci. Za jeho činnost pro rozvoj české botaniky mu udělila Česká botanická společnost čestné členství. Většinu z těchto funkcí zastával i po roce 1996, kdy předal vedení katedry V. Řehořkovi, zůstal jako emeritní profesor a na částečný úvazek zde pracuje dosud.

Vědecká činnost a publikační aktivita prof. Vicherka byla v 90. letech možná o něco méně obsáhlá než u jiných kolegů, kteří mohli v době tzv. normalizace nepřetržitě pracovat a po listopadovém převratu nemuseli věnovat tolik energie organizačním záležitostem. Přesto dokázal kolem sebe soustředit tým spolupracovníků z katedry i specialistů z jiných pracovišť na projekty komplexního botanického výzkumu vybraných oblastí. Byl to především Národní park Podyjí a přilehlé území navrhovaného Národního parku Thayatal v Rakousku (1991–1995) a oblast na soutoku Moravy a Dyje (1996–1998). Dále se podílel na výzkumu vegetace údolí řek Oslavy, Jihlavy a Rokytne na jihozápadní Moravě (1993–1995). Výsledkem těchto projektů je řada publikací včetně několika regionálních monografií a množství dat teprve na publikaci čeká. Kromě uvedených regionálních projektů se J. Vicherek podílel na projektu vegetačního přehledu České republiky, koordinovaného J. Moravcem. Dluhem prof. Vicherka vůči botanické veřejnosti zůstávají nepublikované materiály z 60. a 70. let, především rozsáhlé rukopisné studie o stepní vegetaci jižní Moravy (1971, s J. Unarem) a o vegetaci jihomoravských písků (1975), které jsou dosud nepřekonaným pramenem o rostlinstvu panonské oblasti ČR. Jen část z těchto rukopisných materiálů byla v posledních letech publikována jako součást monografií z výše uvedených projektů. Nezpracovaný je rozsáhlý materiál o vegetaci černomořského pobřeží a aluviálních loukách na Ukrajině. Cenné nepublikované materiály o vegetaci Moravy a Slezska, cíleně sbírané v 50. a 60. letech, však J. Vicherek postupně předává do elektronické fytoecologické databáze, kde budou dostupné pro další využití.

Jaký člověk se skrývá za množstvím odvedené práce? Studenti znají J. Vicherka jako důstojného profesora, který je ale vnímavý k jejich potřebám a snaží se jim naslouchat, na druhé straně je náročný a korektní při zkouškách. Mimo každodenní shon na pracovišti, hlavně při terénních exkurzích a následujících večerních posezeních, je Jiří Vicherek naopak člověk uvolněný – příjemný společník, který rád vypravuje historky ze studentských let a z exkurzí s doc. Šmardou, z vlastních terénních exkurzí po Moravě a Slovensku, z cest na Ukrajinu a k prof. Tüxenovi i z období svého „vyhnanství“ v 70. a 80. letech. Jindy zase filozoficky analyzuje svoje bohaté životní zkušenosti a hledá pozitivní smysl v lidském konání, byť se sám označuje za „realistického pesimistu“. My, kdo jsme měli to štěstí jej blíže poznat, víme, že je to člověk pozoruhodně skromný a nesobecký, který se snaží organizovat věci tak, aby vytvořil co nejlepší podmínky pro lidi ve svém okolí. Ve vedoucí funkci mu nechyběla rozhodnost v prosazování svých názorů, pokud jí bylo třeba, ale vždy nejprve vyslechl a důkladně zvážil protiargumenty.

Do dalších let přejeme jubilantovi pevně zdraví, dostatek času ke zpracování dosud nepublikovaných materiálů, ale i radost z vnoučat, zahrady a Petřův zdar!

Doplňk k bibliografii prof. J. Vicherka

(navazuje na seznam prací uveřejněný v Preslii 61: 371–374, 1989)

1995 *Koelerio-Corynephoretea, Festucetea vaginatae*. – In: MORAVEC J. et al.: Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení, Severočes. Pflr., Pfil. 1995: 86–87.

— VICHEREK J. & ŘEHOŘEK V.: *Crypsietea aculeatae, Thero-Suaedetetea, Thero-Salicornietetea, Festuco-Puccinellietetea*. – Ibid., p. 49–52.

— CHYTRÝ M., GRULICH V. & VICHEREK J.: Botanické výzkumy v Národním parku Podyjí/Thayatal. – Daphne 1995/1: 19–21.

— CHYTRÝ M. & VICHEREK J.: Lesní vegetace Národního parku Podyjí/Thayatal. Die Waldvegetation des Nationalparks Podyjí/Thayatal. – Academia, Praha [166 pp].

- KOLBEK J. & VICHEREK J.: *Sedo-Scleranthetea*. – In: MORAVEC J. et al.: Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení, Severočes. Pflr., Pflil. 1995: 88–92.
- MORAVEC J., BALÁTOVÁ-TULÁČKOVÁ E., BLAŽKOVÁ D., HADAČ E., HEJNÝ S., HUSÁK Š., JENÍK J., KOLBEK J., KRAHULEC F., KROPÁČ Z., NEUHÁUSL R., RYBNÍČEK K., ŘEHOŘEK V. & VICHEREK J.: Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení. Ed. 2. – Severočes. Pflr., Pflil. 1995: 1–206.
- RYCHNOVSKÁ M. & VICHEREK J.: Čestný doktorát Pff MU profesoru Dr. Josefu Svobodovi, PhD. – Univerzitní noviny (Brno) 2/7–8: 7–10.
- 1996 Jan Šmarda. – Folia Hist. (Brno) 39: 1–4.
- CHYTRÝ M. & VICHEREK J.: Přirozená a polopřirozená vegetace údolí řek Oslavy, Jihlavy a Rokytne. – Přírod. Sborn. Západosmorav. Muz. Třebíč 22: 1–125.
- 1997 Nelesní vegetace. – In: NOVÁK V., HUDEC K. et al.: Vlastivěda moravská, Země a lid, ser. nova, 2. Živá příroda, p. 98–105, Muzejní a vlastivědná společnost, Brno.
- CHYTRÝ M., MUCINA L., VICHEREK J., POKORNÝ-STRUDEL M., STRUDEL M., KOÓ A. J. & MAGLOCKÝ Š.: Die Pflanzengesellschaften der westpannonischen Zwergstrauchheiden und azidophilen Trockenrasen. – Diss. Bot. 277: 1–108.
- CHYTRÝ M. & VICHEREK J.: Výběr významnějších indikačních druhů vegetačních jednotek. – In: NOVÁK V., HUDEC K. et al.: Vlastivěda moravská, Země a lid, ser. nova, 2. Živá příroda, p. 105–111, Muzejní a vlastivědná společnost, Brno.
- NOVÁK V., HUDEC K., BENEŠ J., DEMEK J., GAISLER J., GRULICH V., HRADÍLEK Z., CHYTRÝ M., KLIMO M., KUBÍČEK F., LAŠTŮVKA Z., MACKŮ J., MARVAN P., NOVÁKOVÁ B., PEŇÁZ M., POSPÍŠIL V., PRAX A., RYBNÍČEK K., RYBNÍČKOVÁ E., SMEJKAL M., ŠPAČEK J., VAŠÁTKO J., VĚZDA A., VICHEREK J. & VLAŠÍN M.: Vlastivěda moravská, Země a lid, ser. nova, 2. Živá příroda. – Muzejní a vlastivědná společnost, Brno [335 pp.]
- ŠPAČEK J. & VICHEREK J.: Anežka Hrabětová-Uhrová. – Folia Hist. (Brno) 57: 1–4.
- TICHÝ L., CHYTRÝ M., POKORNÝ-STRUDEL M., STRUDEL M. & VICHEREK J.: Wenig bekannte Trockenrasen-Gesellschaften in den Flußtäälern am Südostrand der Böhmischen Masse. – Tüxenia 17: 223–237.
- 1998 VICHEREK J. & ŠPAČEK J.: Prof. RNDr. Miroslav Smejkal, CSc., in memoriam (31. 10. 1927–24. 5. 1997). – Preslia 70: 77–82.
- 2000 VICHEREK J., ANTONÍN V., DANIHELKA J., GRULICH V., GRUNA B., HRADÍLEK Z., ŘEHOŘEK V., ŠUMBEROVÁ K., VÁGNER A. & VAMPOLA P.: Flóra a vegetace na soutoku Moravy a Dyje – Vydavatelství Masarykovy univerzity, Brno.

Do bibliografie nebyly zařazeny rukopisné výzkumné zprávy.

Milan Chytrý